

El turisme que Narcís Puget va somiar per a Eivissa

Mª LENA MATEU PRATS

*Doctora en Geografia i Història
Vocal del Consell Assessor de Cultura Popular
i Tradicional de les Illes Balears*

Resum

La localització d'una obra literària del cèlebre pintor i fotògraf Narcís Puget Viñas (Eivissa 1874- Santa Eulària des Riu 1960) ha desvetllat el tipus de turisme que ell somiava per a l'illa, en bàsica sintonia amb figures tan representatives de l'art i de les lletres com Santiago Rusiñol, qui, amb els seus *glossaris*, axí mateix va col·laborar en la que es considera la primera experiència d'aquesta naturalesa a l'illa (excursió de l'*Ateneu Enciclopèdic Popular* en col·laboració amb la Colònia Eivissenca de Barcelona).

És de destacar la importància concedida als paisatges sonors, especialment relacionada amb el wagnerisme, i la consegüent associació d'alguns paratges amb la muntanya de Montserrat o, potser fins i tot, amb el mític Montsalvat de la llegenda. Al temps, el significatiu paper reconegut a l'excursionisme s'estén des de l'específicament interessat en les belleses naturals (com l'anomenada *Confraria de la Bellesa* a Mallorca) fins al món tradicional (d'acord amb la vinculació de significatius folkloristes i pròpia activitat de Puget en aquest camp), sense oblidar altres manifestacions culturals (arqueologia, art...). Molts aspectes dels quals es reflecteixen en la mateixa producció pictòrica i fotogràfica de l'autor, així com en la d'aquells altres pintors que aleshores descobriren a l'illa un nou paradís balear.

Paraules clau: turisme cultural, Eivissa, Narcís Puget, art, fotografia, literatura

Abstract

The location of a literary work by the famous painter and photographer Narcís Puget Viñas (Ibiza, 1874-Santa Eulalia del Río, 1960) has revealed the type of tourism that he dreamed of for his island, in conjunction with such leading figures of art and literature as Santiago Rusiñol, who, through various articles in the Barcelona press, contributed to the earliest forays in this field (a 1913 trip organised by the *Ateneu Enciclopèdic Popular* association in collaboration with the Ibizan 'colony' of Barcelona).

Of key importance were certain inspiring landscapes, especially in relation to Wagnerism and the resulting association of striking scenery with the mountain of Montserrat, and perhaps even the legendary castle of Montsalvat (Parsifal). At that time, sightseeing trips ranged from a type focused on natural beauty (e.g. that called the 'Brotherhood of Beauty' (*Confraria*

de la Bellesa) in Majorca) to those interested in local customs (as borne out by links between key folklorists and the Puget's own activity in this field), as well as other cultural endeavours (archaeology, art, etc.). These various facets are reflected in the author's own artistic and photographic output, as well as in the work of other painters who subsequently found a brand new Balearic paradise in the island of Ibiza.

Keywords: Cultural tourism, Ibiza, Mallorca, Narcís Puget, art, photography, literatura

Introducció

Malgrat els nombrosos estudis de què ha estat objecte el cèlebre pintor i fotògraf eivissenc Narcís Puget Viñas (Eivissa 1874 - Santa Eulària des Riu 1960), ha passat pràcticament despercebuda l'existència d'una obra literària, en principi concebuda com a llibre, que va anar publicant per lliuraments al *Diario de Ibiza* al principi dels anys trenta i que constitueix una significativa font d'informació; això, tant per recaptar dades sobre la seva producció artística, com per poder accedir a aspectes desconeguts del seu temperament, entre els quals cal destacar l'emotiva percepció de paisatges i usos tradicionals illencs, íntimament vinculats al desig de la seva promoció turística.

Bolcant l'ànima en el paper (com encertadament va observar Luis Gálvez) ens allarga la mà per conduir-nos per paisatges sonors, en què la música de compositors com ara Wagner, Beethoven o Mascagni, s'associen als llocs més grandiosos o poètics de l'illa, al seu torn relacionats, respectivament, amb l'oli i l'aquarel·la. Mentre que, des de la mateixa condició d'eivissenc, ens ofereix una representativa informació de diverses manifestacions populars.

Fig. 1. Narcís Puget Viñas. Col·lecció familiar

Al marge de les crítiques literàries que puguin tornar a incidir negativament sobre aquesta incursió de Puget en el camp de les lletres, és igualment necessari reconèixer el seu valor documental (incrementat amb el pas dels anys), com a clar reflex d'una època daurada en la qual ell mateix va exercir com a amfitrió i guia de la major part dels artistes que aleshores es varen sentir atrets per aquest nou paradís balear. Artistes en alguns casos units sentimentalment a representatives escriptores del moment (tal com ens mostra Puget, amb valor de complementarietat, a la parella protagonista del seu relat), o fins i tot ells mateixos implicats en la concepció wagneriana de l'art total.

D'acord amb això, i tal com explícitament ens refereix el mateix autor, serien les impressions que suscitava Eivissa als esperits cultivats o sensibles, especialment aptes per percebre els més subtils matisos de la bellesa, les que pretendria transmetre en el seu escrit per atreure un turisme respectuós amb el medi ambient i les particularitats locals. De

manera que a través d'aquestes pàgines podem albirar, encara que de forma anònima, alguns dels comentaris que hauria tingut ocasió d'intercanviar amb figures tan representatives com Eliseu Meifrén, Alexandre de Riquer o Santiago Rusiñol, limitant-nos ara a aquests rellevants exemples.

Nocturn i fantasies wagnerianes

Va ser Eliseu Meifrén el primer d'aquests tres pintors catalans que va venir a Eivissa, on pogué comptar amb la companyia de Narcís Puget que aquell any de 1908 comptava amb 34 anys d'edat i havia finalitzat els seus estudis de música, fotografia i belles arts a Barcelona, així com els específics de pintura a Madrid. Una preparació i edat propícies per deixar-se seduir per la singular capacitat de Meifrén per captar les vibracions més subtils de la llum, com a estats anímics de la natura, o per indagar les tonalitats grises i platejades de les ombres, els centelleigs de la lluna al mar o altres aspectes del «nocturn». Veu, aquesta, referida anteriorment a la música, però que en aquells dies trobava a la pintura

Fig. 2. Onades. Narcís Puget.

altres formes d'expressió, tal com es comprova en un quadre de Puget (*Naufragi*), pel que sembla de escassa difusió (F. de Lama 2007; D. Ribas Ribas, 2015). Així com en la seva mateixa producció literària quan per exemple descriu, com si utilitzés pinzells, el «conjunt de tintes» o «fins colors», d'abastable poesia, que tenyien el port d'Eivissa en una nit de lluna... (TP, pàg. 19).

Per la seva banda, Alexander de Riquer (que el 1912 va arribar acompanyat de la seva dona Marguerite Laborde, coneguda en els cercles literaris com Andrée Béarn) va haver de ser, ja en principi, un dels pintors que va inspirar la relació sentimental mantinguda amb una escriptora pel protagonista masculí del relat, al seu torn alter ego de Puget. Mentre que el seu Credo artístic, amb el cant dels colors o la trobada amb Déu admirant la bellesa de la vida i la natura, podria igualment subjaure en l'enfocament propagandístic amb què el pintor eivissenc ens arriba a presentar a Eivissa com una «isla de Dios», en la qual la protagonista femenina arribarà a trobar «la luz, la verdad y la vida», com si ho fes en un «sagrado templo» (TP, p. 126-127).

Fonamental entenem que va ser, sens dubte, el pas per Eivissa de Rusiñol la tardor d'aquest mateix any de 1912 i l'hivern de 1913. Ell és, precisament, un dels pocs personatges que apareixen expressament al·ludits a l'obra, en recollir-se la denominació d'«illa blanca» amb què el referit «pintor y literato de fama» havia batejat *Iviça* (*sic*) (TP, p. 18), contribuint de forma significativa a l'èxit de la que es considera primera experiència turística de l'illa. Ens referim a l'excursió de l'Ateneu Enciclopèdic Popular que va tenir lloc el 1913, comptant amb la col·laboració de la Colònia Eivissenca de Barcelona.

«En aquella illa –afirmava en un dels seus *glossaris* i dirigint-se expressament als excursionistes- podran veure el paisatge més dolç i més serè que mai l'home puga imaginar-se; veuran un blau en el mar tan blau, tan intens, tan violent, tant esmaltat i lluminós, que [...] se n'hauria de dir ultrablau. Veuran una ciutat tan blanca, que sembla que no toqui a terra; que plana lo mateix que un núvol, per a reflexar-se dintre el mar. Veuran, de dintre d'aquest mar, eixir-ne l'illa del Vedrà, que és com un somni que surt de l'aigua; [...] una aparició geològica, una fantasia de Wagner, el Montserrat de la llegenda [...]» (*sic*).

No podem passar per alt, en aquest punt, el culte a Wagner o wagnerisme (professat per figures com ara Alexandre de Riquer o Santiago Rusiñol...), al seu torn de ressons romàntics, que havia arribat a convertir-se en ensenya de tota política liberal, amb especial arrelament a Catalunya. En aquest sentit, el fet que allà s'hagués identificat el Monstsalvat de l'òpera *Parsifal* amb la muntanya de Montserrat –gràcies a una vaga indicació escènica- va portar amb si que els referits pintors del modernisme català desplaçats llavors a Eivissa se sentissin especialment fascinats per la màgica silueta de l'illot des Vedrà, com a singular evocació d'aquella altra. Si bé per Narcís seria la cresteria de muntanyes del meravellós o «maravilloso» Castellar la que li suggeriria la visió de les pedres de Montserrat, inclòs un castell com l'al·ludit per Montsalvat (TP, p. 37).

En realitat, sota el nostre punt de vista el pintor eivissenc atorgaria a Vedrà el paper principal en aquests espais espirituals, probablement per identificar-lo amb la pròpia «illa de Montsalvat» medieval, o bé bàsicament en funció de la cova semi submergia que s'hi troba, coneguda entre els pescadors com a la «catedral», i a on (en conformitat amb aquesta denominació), Puget afirma que se sentia la majestat, veneració i respecte d'un veritable temple (TP, pàg. 55).

Continuant en el camp de la hipòtesi, si tot això ja podria evocar escenes wagnerianes de pescadors i barques a la mateixa recerca o custòdia del Grial, el fet que a aquesta cova o «catedral» s'hi al·ludeixi a més com la «Notre Dame» de Cala d'Hort (TP, pàg. 56), fins i tot podria correspondre's amb certs llenguatges ocults pels quals el «San Gréal» es reconeixia en el «calze sagrat» d'un ventre de dona. Concretament, en el d'aquella santa (Maria Magdalena) relacionada amb verges negres, com la de Montserrat o la de Lluc, i a la qual s'al·ludiria, en clau, precisament, com «Notre Dame». És almenys en aquest o altre context similar en què adquiriria més rellevància la menció expressa a la sang que Puget fa des d'una òptica cristiana

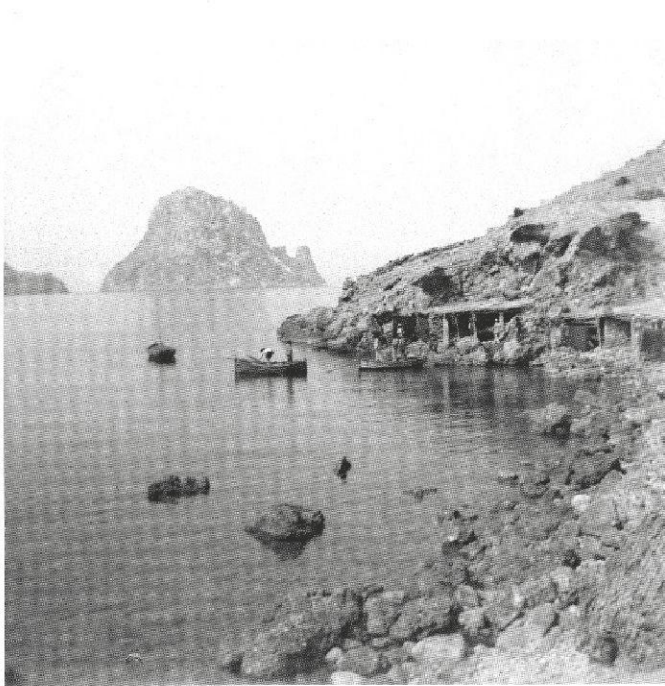

Fig. 3. Es Vedrà des de Cala d'Hort. Principis del segle XX.

Fotografia Narcís Puget

Pel que fa a l'aspecte eminentment estètic, es Vedrà era així mateix en la seva opinió, el lloc més formós i sorprenent de les Balears (TP, p. 53), alhora que semblava pretendre paral·lelitzar l'esmentada cova o «catedral» amb la

meravellosa gruta blava de Capri, per la seva banda fon d'inspiració per a la cova de Venus (escenari del primer acte de l'òpera *Tanhäuser*, igualment de Richard Wagner). Gruta que en ser recreada i il·luminada artificialment per Luis de Baviera al seu palau de Linderhof, per navegar pel llac mentre escoltava les seves composicions favorites, porta així mateix a col·lació els concerts que (oficialment des de 1935 i ja amb intencionalitat turística) vénen tenint lloc al llac Martel de les coves del Drac a Mallorca, al seu torn navegant en barques i comptant amb una espectacular il·luminació elèctrica. Circumstància que així porta a ob-

Fig. 4. Paisatge. Narcís Puget

servar que aquest llac fos descobert gràcies a l'arxiduc Lluís Salvador. Així com (des d'una altra perspectiva convergent) que la seva visió pictòrica en teles com la del belga Degaube (adquirit per Santiago Rusiñol), va poder obrir el camí de noves suggestions poètiques que impressionaran, com simfonies wagnerianes, atenent les apreciacions formulades per Miquel Utrillo el 1903, i en bàsica conformitat, per exemple, amb el que exposa sobre el tema Blasco Ibáñez a la primera part de *Los muertos mandan*.

De manera també semblant a com les estalactites d'aquestes coves mallorquines del Drac han vingut suggerint, per la seva forma, escenaris i figures («la vall de Montserrat», «la Verge de la cova»), Puget deixa volar la imaginació en entrar navegant en la referida «catedral», igualment amb estalactites des Vedrà, per identificar altars i monumentals estàtues esbossades, com si es mostressin encara inacabades en el grandios taller d'un escultor. I és que, segons s'encarrega de puntualitzar, seria un pecat que algú modelés detalladament els trets físics en tots aquests colossos de pedra (TP, pàg. 57). Mentre que, d'acord amb la importància de la boira en el romanticisme i en les noves tendències del s. XIX (en què s'inclou el mateix Rusiñol), arriba a asseverar que «toda obra de arte ha de ir envuelta en una neblina de misterio como también todos los actos de la vida», doncs, baix el seu punt de vista, a l'estàtua, pintura o sonata que a la primera mirada o audició se'ls descobreix tots els secrets, és més que qüestionable la seva pròpia consideració com a obra d'art.

«De ahí –observa, traslluint el seu viatge l'any 1920 a París- el triunfo de los impresionistas. [...] El inteligente, el que sabe ver con los ojos de la imaginación, comprende su verdadero valor» (TP: pàg. 58), de conformitat, per exemple, amb el que es recull en l'obra del referit Degauve, de somiadora imaginació associada a la poesia i la pintura.

La Confraria de la Bellesa i l'Arxiduc Lluís Salvador

La vinculació que tant Degauve com Rusiñol i Meifrén, entre altres diversos pintors i intel·lectuals d'aleshores, varen mantenir amb el mecenes mallorquí Joan Sureda Bimet, ens porta per

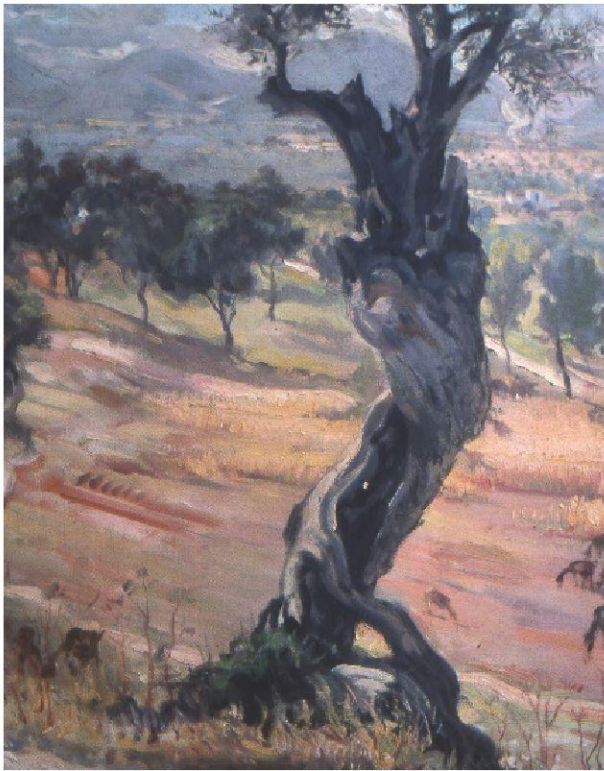

Fig. 5. Olivera. Narcís Puget

la seva banda a reconèixer el contacte que Narcís Puget establiria amb ell quan va visitar Eivissa, en 1913 i 1919, acompanyant Santiago Rusiñol i Joaquim Sorolla, respectivament. Visites que així podem contemplar com una prolongació de les excursions que aquells realitzaven per l'interior i les costes de Mallorca com a «pelegrins» o membres de la Confraria de la Bellesa. Grup creat, segons s'ha dit, el 1908 pel mateix Joan Sureda i el reconegut pintor John Singer Sargent, un dels artistes que varen contribuir al renom turístic de Capri (on veiem que es troba l'esmentada *Grotta Azzurra*) abans d'afavorir al de Mallorca, com a membre d'aquesta Confraria, després d'haver estat hoste, a Miramar, de l'arxiduc Lluís Salvador... I de la trajectòria del qual, tant personal com professional, revela significatius punts de trobada i contacte amb Joaquim Sorolla, així mateix de notòria repercussió en la pròpia producció pictòrica de Puget.

D'aquesta manera adquireixen significació les analogies detectades, en menor o major grau, entre les excursions per l'illa d'Eivissa que Narcís Puget proposa i desenvolupa en el seu escrit, i les que aquells altres duïen a terme especialment per la mallorquina Serra de Tramuntana, incorrent en l'extravagància o, fins i tot, en alguna temeritat per tal de poder admirar aspectes de la natura, com determinades vistes o les postes de sol més formoses. Però, en tot cas, contribuint amb això a situar Mallorca al mapa cultural europeu.

«En la capital de la provincia –escriu Puget referint-se en general, segons entenem, a l'illa de Mallorca– abundan los pintores, escritores y artistas de talla. Hay sociedades excursionistas y gentes de dinero y buen gusto, que recorren el mundo». No obstant això, lamenta amb evident exageració, «ninguno de estos artistas conoce esta Isla [de Ibiza], de lo más interesante de España», tant pels seus costums, vestits i paisatges com per la seva poesia...«a pesar de tenerla a tan pocas millas de distancia».

Pel que fa a les predileccions paisatgístiques d'una i altra, amb el consegüent interès de competitivitat turística, per la seva banda al·lega que si es Vedrà és «tan grande, tan majestuoso y tan bello como no pudimos imaginarnos jamás» (TP: pàg. 53), sobre el referit Castellar de Corona arriba a afirmar que, des d'allà, es pot contemplar el panorama més interessant de l'arxipèlag, tant sols comparable per la seva grandiositat i bellesa al de Miramar, novament a l'illa de Mallorca (TP, pàg. 43-44), lloc aquest últim del qual lamenta –com a probable reflex del posicionament pres allà per l'esmentada Confraria, que l'arxiduc Lluís Salvador, malgrat ser un veritable artista, hagués construït miradors, glorietses, jardins... sense tenir en compte –com així mateix assenyalava en comentar l'entorn focalitzat per Blasco Ibáñez en *Los muertos mandan*- que Déu havia reservat aquests paratges, de tan salvatge bellesa, només per al mar i el vent. És així, en aquest context, en què se situa la seva

advertència –de plena vigència- sobre la conservació de l'entorn, en dir-nos que passem per aquests paratges com fan els ocells, sense deixar cap edificació (TP, pàg. 44, 71)³⁸⁰.

Espai homèric

El referit escenari paisatgístic de l'entorn i el mateix Vedrà és també el que serveix fonamentalment a Puget per projectar una imatge idíl·lica de l'illa o, com suggeriria Rafael Alberti, la d'una «illa de Teòcrit» o «espai homèric», on coves-caseres d'abelles sense amo deixen relliscar la seva mel abundant fins la mar –segons ja havia recollit Blasco Ibáñez-, i les cabres salvatges es diuen domesticades per un ermità³⁸¹, mentre les gavines ofereixen, amb el seu grallar –així mateix en conformitat amb *Los muertos*

Fig. 6. Paisatge amb ametller en flor. Narcís Puget

mandan- unes altres de les imatges sonores més impactants del seu escrit. El fet que aquest tipus de consideracions idíl·liques, en què consonaven velles referències a l'Edat d'Or, es vincuessin ocasionalment a Beethoven com a reclam per a l'illa de Mallorca, va poder portar igualment Puget a associar composicions seves a determinats paisatges eivissencs, encara que aquesta associació l'establís amb el mateix reconeixement d'inferioritat davant dels sons de la creació que estenia a qualsevol altre compositor³⁸² o, en el camp dels colors i de l'escriptura, a tot intent de reproducció pictòrica o obra literària³⁸³. Però recurrent, en tot cas, a aquesta manifestació artística com el llenguatge que, juntament amb la poesia, els modernistes suposaven capaç «de traduir directament lo inefable, de transmetre [precisament] el espíritu de la Naturaleza».³⁸⁴

Havia estat el pintor, escriptor i músic romàntic J. Buenaventura Laurens qui un dia «ojeando un cuaderno de los Lieder tan soñadores y melancólicos de Beethoven» va trobar el cèlebre *Cant de Mignon*, de Goethe, en el qual les al·lusions als fruits d'or (dels tarongers) o a l'aire de foc, encara que no es referissin a un lloc en concret, varen motivar, en gran part, el seu viatge

³⁸⁰ Cal també destacar el respecte al món animal, que novament es podria relacionar amb l'especial sensibilitat en aquest aspecte del wagnerisme i que, com en altres romàntics, naixeria del seu intens amor per la natura.

³⁸¹ El Pare Palau, carmelita desterrat a Eivissa a mitjans del s. XIX.

³⁸² TP, pàg. 41: «...el gran Wagner, el gran Beethoven y todos los grandes genios, son puntos invisibles en el cielo de la música» ante la «sublime y colosal sinfonía de la naturaleza».

³⁸³ «...una maravilla de paisaje que no hay pluma que lo describa ni pincel que lo traslade al lienzo» (TP, pàg. 32).

³⁸⁴ Santiago Rusiñol, *Oraciones* (Estudi i traducció de Lourdes Sánchez Rodrigo). Castelló: Ellago Ed., 2005, pàg. 215. Citem per Susan Campos Fonseca «Un acercamiento a la música como eje del pensamiento en Oraciones de Santiago Rusiñol», *Revista Observaciones Filosóficas*. Universitat Autònoma de Madrid, 2008. Disponible a internet: www.observacionesfilosoficas.net/unacercamientoalamusica.htm

cap a aquesta illa el 1833³⁸⁵. El mateix rumb que més tard prendria Santiago Rusiñol³⁸⁶, després de llegir, a *Salambó*, el fragment en el qual Matho assegura:

«Yo sé de una isla cubierta de polvo de oro, de pájaros y de ventura, repleta de belleza, de flores, de frutos que no hay que cultivar y cuyo aire suave impide que llegue hasta allí la muerte».

Eivissa com a sepulcre de les races mortes

Juntament amb l'al·ludida postura reverencial cap a la Natura, que veu en ella la manifestació de Déu, en aquesta obra es contempla l'illa –novament d'acord amb la percepció de Rusiñol– com un paradís també de silenci.³⁸⁷ D'un silenci a vegades de sepulcre (tan sols trencat per Rusiñol amb el crit atàvic de l'uc que provenia de les profunditats de l'ànima eivissenca) i que a l'obra de Puget arriba igualment a aterrir (TP, pàg. 32-33)³⁸⁸, de manera anàloga a com, per ex., es constata en la descripció de P. Piferrer i any de 1842 sobre la Sala de l'Infern de les coves d'Artà, quan apel·la a l'horror, la grandesa i el silenci com a trets del sublim³⁸⁹. És a dir, igualment d'acord amb l'estètica romàntica, mitjançant la qual com a

«al *locus amoenus*, al paisaje ideal que los viajeros traen en su imaginario como referente utópico y clave de lo armónico, hay que superponer a veces otra visión, que rompe con ese “paisaje edénico” para convertirlo en “paisaje terrible” en aras de la búsqueda de lo sublime, que lleva consigo la percepción de la inmensidad, la infinitud y la profundidad de la belleza. (Bes Houghton, 2012) ³⁹⁰».

De la mateixa manera va haver de resultar atractiu per a Puget la pròpia concepció de sepulcre que Rusiñol va aplicar a Eivissa en sentit similar a la de claustre-museu amb què es va referir a Mallorca. I en virtut de la qual el món de l'Eivissa interior semblava protegit per uns murs altíssims, com una immensa làpida de pedra, preservant la vida de les races mortes³⁹¹. És a dir,

³⁸⁵ «La isla de los frutos de oro se me apareció con el aspecto más brillante» (José Buenaventura Laurens, *Recuerdos de un viaje artístico a la isla de Mallorca*, Palma: José J. de Olañeta, ed. 2006, pàg. 26). Citem Carme Riera *Sobre un lugar parecido a la felicidad*. Discurs llegit el 7 de novembre de 2013 en la *Real Academia de la Historia*. Madrid, 2013: pàg. 48 (corresponent a l'apartat «La isla de Oro», en el qual refereix la difusió d'aquesta apel·lació). A la nota 21 (pàg. 156) puntualitza, entre altres observacions, que Goethe no es refereix a l'aire de foc, sinó a una suau brisa, adaptant-se la traducció de Laurens a l'imaginari oriental assenyalat anteriorment per l'autora.

³⁸⁶ Santiago Rusiñol «El viaje» *La Vanguardia* 16-3-1893. Citem per *ibidem*, pàg. 47.

³⁸⁷ TP: pàg. 40-41: «Al cabo de mucho rato que estaba en aquella situación, levantó la cabeza y dijo al pintor: Si siente Vd. la poesía grande, la música sublime, siéntese un momento... y atienda. Se sentó junto a ella y se dispuso a escuchar lo que aquella mujer le indicaba. El silencio es imponente en aquellos sitios tan grandiosos /y tan solitarios. No se oye ni un pájaro en las ramas de los pinos, nada, absolutamente nada... solamente desde aquella altura se oye, allá en aquel tremendo abismo, el mar que murmura, que habla, que canta como cantarían las arpas de David... ante el mismo Dios. El viento, al mover de los pinos, armoniza con el mar y se forma unas armonías tan finas, tan delicadas, que uno se siente transportado más allá de la tierra.»

³⁸⁸ TP: pàg. 32-33: «...El conjunto es un armonía de color que lo abarca todo, un no sé qué de grandeza que no se explica. Y después, dominando el paisaje, un silencio tan majestuoso y tan impresionante, que yo, que jamás he temblado por nada, siento miedo, sí, miedo de encontrarme sola entre / aquellas montañas; miedo de este silencio de sepulcro que me aterra.»

³⁸⁹ Citem per C. Riera *op. cit.* 2013, pàg. 118-119.

³⁹⁰ *Ibidem*, pàg. 68.

³⁹¹ Amb el pas del temps es diria que una triple murada protegia la vida de la pagesia illenca: a/ La geogràfica (segons s'assenyalava, Eivissa és una illa i, a més, una illa en altres temps oblidada); b/ la separació entre camp y ciutat (el camp enviava pobladors a la ciutat però, sota aquest punt de vista, aquesta poc influïa en el camp, que

en directa relació amb la riquesa arqueològica del sòl eivissenc i amb l'alt grau de conservació generalment atribuït als costums illencs. Matèries, totes dues, contemplades en aquest llibre, i una vegada més relacionades tant amb circumstàncies personals³⁹² com –en el segon cas– amb la seva mateixa producció artística.

Fig. 7. Festa pagesa. Narcís Puget

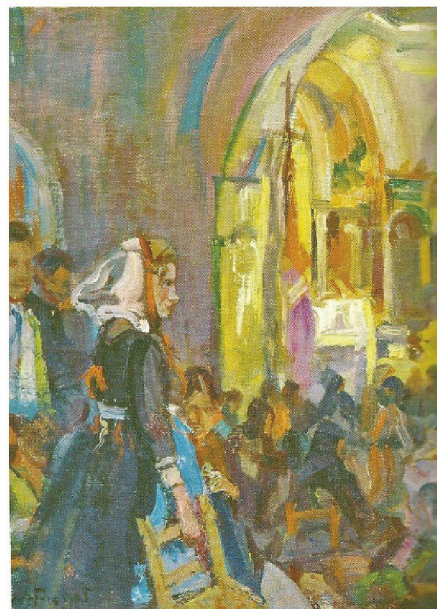

Fig. 8. Pagesa eivissenca amb l'antic "vestit de clauer". Narcís Puget

Difusió romàntica del costumisme

Si a Narcís Puget se li reconeix la difusió, a través dels seus olis i fotografies, de la indumentària tradicional portada a l'illa (amb la consegüent consideració d'illa del romanticisme), el seu escrit ve a conjugar-se i complementar aquesta informació, bàsicament en correspondència amb la metodologia seguida per nosaltres mateixos en aquest camp. De fet (i contrastant amb la postura avui tristament institucionalitzada a Eivissa), amb lògic criteri científic no només posa com a exemple d'un passat oblidat unes antigues pintures, en les que va quedar testimoni dels vestits usats en la pagesia al s. XVIII, sinó que el mateix s'encarrega de reproduir el corresponent a la dona.³⁹³

quedaria així espiritualment remot, tancat dins de la seva pròpia atmosfera); c/ cada casa pagesa era un illot dins del camp aïllat de la insular Eivissa). Marià Villangómez, *Eivissa, la terra, la història, le gent*. Barcelona: Biblioteca Selecta, 1974: pàg. 108-109.

³⁹² Com ara les d'acompanyar a la necròpolis del *Puig des Molins* a viatgers de la talla de Joaquim Sorolla i Santiago Rusiñol, que fins i tot van tenir ocasió de realitzar excavacions arqueològiques o d'assistir-hi com a espectadors. Mª Lena Mateu Prats, «El viaje de Sorolla a Ibiza. Pintura y coleccionismo (Tesoros ibicencos en la colección Sorolla)» *La Miranda* núm. 209, *Diario de Ibiza* 27 de julio de 2012, pàg. 45-47. *Ibidem*, «Paisajistas catalanes en Eivissa a principios del siglo xx. (El paso por Ibiza de Rusiñol, Meifrén y De Riquer)», *La Miranda* núm. 224, *Diario de Ibiza* 14 de diciembre de 2012, pàg. 21-23. Els dos articles disponibles a internet: www.diariodeibiza.es > Pitiusas y Baleares

³⁹³ En aquest aspecte insisteix com a fotogràf, comptant amb la col·laboració d'una figura tan emblemàtica com Pere Marf «Cala». I, segons entenem, assessorant ell al seu torn a José Ortiz Echagüe i els membres de l'Escola Madrilenya de Ceràmica desplaçats a Eivissa el 1933...

Fig. 9. Segant. Narcís Puget

Els límits d'extensió amb què comptam no ens permeten referir-nos a tots els aspectes del costumisme illenc (ballades, cançó, festeig, llegendes...) desenvolupats per Puget en aquesta obra literària (que precisament va titular «Ensayo sobre las costumbres de Ibiza»), ni la seva activa participació en la pròpia organització d'exhibicions folklòriques, justament com Delegat de Turisme de Balears... Però no podem obviar que va ser davant dels seus quadres quan representatives figures del moment, com Benlliure o Ismael Blat, van manifestar la seva intenció de viatjar a Eivissa.

Un viatge que, en dirigir-se a una illa,

«adquiría una dimensión especial por lo que esta implica en el imaginario humano como espacio edénico acotado y aislado microcosmos paradisiáco, lugar primigenio en el que se conserva una naturaleza y unos naturales incontaminados»,

Tal com hem pogut veure i igualment ha reconegut Carme Riera en els textos referents a Mallorca, on una vegada i una altra es reiteren «los mitos de la Edad de Oro que los viajeros traían consigo: paisaje bellissimo, naturaleza fértil, clima templado, bondad de sus habitantes [...]». Qualitat, aquesta última, en la qual incidiria Rusiñol en dir (amb el doble propòsit d'esvaïr la llegenda negra forjada al voltant del tradicional festeig) que

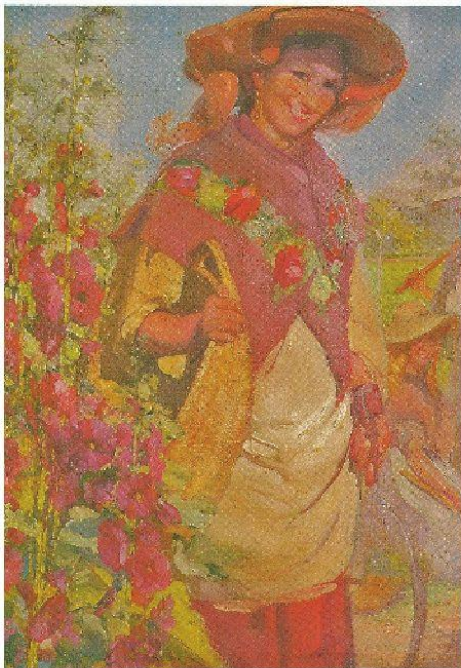

Fig. 10. Dona amb malves reials. Narcís Puget

«mai cap cavaller, en cap època, ha portat espasa al cinyell amb més dignitat i noblesa que l'ivenc la pistola [...]; mai, ni en temps de Calderón l'honor de la dama ha estat guardat amb la força i altivesa amb que's guarda en aquesta illa, ni mai Cavalleria rusticana ha sigut més cavallerosa [...]» (sic).

Així no sembla tampoc casual que Narcís Puget identifiqués les músiques de Mascagni –autor de les de la referida òpera– amb els paisatges més poètics d'Eivissa, ni el mateix desenllaç (que aquí deixem sense revelar) de l'assenyalat text.

Més enllà de les crítiques que, des del punt de vista literari, puguin tornar a formular-se sobre el tema, cal destacar els valors que hem vingut apuntant, fonamentalment a l'hora de plantejar-nos la difusió de les seves valuoses (a més d'emblemàtiques per a Eivissa) apreciacions. Res millor, segons nostre parer (com ja hem suggerit en altres ocasions), que servir-nos de les noves tecnologies audiovisuals per fondre el moviment de les aigües o la resplendor del cel amb les intenses pinzellatges

des blaves dels seus quadres. La tènue remor de la mar amb l'escandalós grall de les gavines. O els sons dels tambors i flautes de la pagesia amb les músiques dels grans compositors (Wagner, Beethoven o Mascagni...) que ell associava amb el caràcter més grandios o poètic de la vista que ens porta a contemplar... Seria una bella manera de recordar la figura de Narcís Puget i d'atreure el turisme cultural, d'actitud respectuosa cap a les particularitats locals i el medi ambient que ell va somiar per a l'illa.

Bibliografia

- M. Casacuberta, Pròleg al llibre *Des de les Illes* de Santiago Rusiñol (vegeu *ibidem*).
- Mª L. Mateu Prats, «La incursió literaria de Narcís Puget. Motivacions i objectius», Rev. *Eivissa*, 50 (octubre) – 3ª època. Eivissa: IEE, 2011, pàg. 75-88. Disponible a internet: www.raco.cat >...> 2011: Núm.. 50 > Mateu Prats
- Mª L. Mateu Prats, «Paisajistas catalanes en Eivissa a principios del siglo XX. (El paso por Eivissa de Rusiñol, Meifrén, y De Riquer)», *La miranda*, 224, Diario de Ibiza 14 de diciembre de 2012, pàg. 21-23. Disponible a internet:<www.diariodeibiza.es > Pitiusas y Baleares
- Mª L. Mateu Prats, «La excursión a Eivissa en 1913 del Ateneu Enciclopèdic Popular», *La Miranda*, 234, *Diario de Ibiza* 22 de febrer de 2013, pàg. 21-23. Disponible a internet: www.diariodeibiza.es > Pitiusas y Baleares
- Mª L. Mateu Prats, Véase N. Puget Viñas, en preparació.
- N. Puget Viñas, «Ensayo sobre costumbres de Ibiza», *Diario de Ibiza*, 1933-1935.
- N. Puget Viñas, *Ibiza. Paisajes sonoros en lienzos literarios*. Pròleg i edició crítica Mª Lena Mateu Prats, Ed. Balàfia Postals: Eivissa, en preparació.
- C. Riera, *Sobre un lugar parecido a la felicidad*. Discurs llegit el dia 7 de novembre de 2013 a la *Real Academia Española*. Madrid, 2013. Disponible a internet: <http://www.rae.es/sites/default/files/Discurso_ingreso_Carme_Riera.pdf>
- S. Rusiñol, *Des de les Illes* (pròleg de Margarida Casacuberta). Col·lecció Biblioteca Marian Aguiló. Abadia de Montserrat-Universitat de les Illes Balears, ed. 1999. Disponible a internet: <https://books.googleU.com/books?isbn=8484151077>

